

A hazai vadászati gyakorlatban sajnos egyre kevesebb „mezei sportvadász” számára adódik lehetőség, hogy egy bögésben elejtett golyóérett bikával gazdagítsa vadászélményeit, illetve zsákmányolt trófeáinak számát. Ők szeptemberben a legtöbb területről ki vannak tiltva, és csak néhány hozzáértő vadászkiadó vadásztatja a bérvadászokat. A tagok – már akit érdekel – csak messziről vagy magnóról hallgathatják a bögést, illetve gyönyörködhetnek a terítékben.

A késő őszi illetve a tél a selejtezés igazi ideje, és itt már ők is szóhoz, azaz lövéshez jutnak. Ez a cikk a teljesség igénye nélkül igyekszik ismertetni az eddig kialakult selejtezési elveket, amit – ugyan a vadbiológusok és a genetikusok többsége megkérdőjelez – nekünk vadászoknak a törvényünkben és a nemzetközi bírálati szabályzatban leírtak alapján be kell tartani.

A kételkedőknek csak annyit mondhatunk, hogy az évente terítékre kerülő – szabad területen zsákmányolt – kimagasló minőségű trófeák sorával ma is az európai élvonalban vagyunk. Ha sikerülne továbbra is megőrizni, illetve az EU-csatlakozás után is fenntartani ezt a szintet, akkor nagyvadász állományunk jelenthetné az egyik fontos nemzeti valutánkat.

A trófeaminőség összehasonlítására a nemzetközi képlet alapján kiszámított pontérték szolgál, amelyben az egyes agancsalkotók (értékmérők) különböző értékkel szerepelnek, ezért selejtezőkor is különböző mértékben vesszük őket figyelembe.

Mivel a Kárpát-medencében az élőhelyek által nyújtott életfeltételek környezeti hatása az egyes tájegységeken egymástól lényegesen eltérő agancsminőséget produkáló szarvasállományt alakított ki, általános selejtezési elveken alapuló táji állománygazdálkodást kell folytatni. Például a világhírű dél-nyugat-dunántúli tájegységen élő – azonos korú – bikák agancstömege közel duplája a borszönyi bikák agancsának. A jó területen elejthetőnek minősülő, gyengébb agancsot viselő bika nem minden területen selejt.

E szempontok figyelembevételével – a trófea-értékmé-

Fotó: Antli István

rők számítógépes feldolgozása alapján – a sokéves adathalmazból számított átlagértékekből készült a mellékelt táblázat, amely a bíráló bizottságok egységes szemléletét hivatott segíteni az elejtés helyességének elbírálásához.

Szarvasparádé

Lőhető vagy kímélendő?

Az európai nagyvadászok legnagyobb ünnepén – a szarvasász kezdetén – néhány hasznos ismeretet szeretnék felvillantani, elsősorban a fiatal vagy kezdő vadászok részére.

A trófeás vad szakszerűtlen elejtésének minősítése

[30/1997 (IV.30.) FM rendelet]

A trófeás vad korcsoportjai:

a) Gíminka: fiatal 5 éves korig; középkorú 10 éves korig; öreg 14 éves korig; hanyatló 14 éves kor fölött. Golyóérettségi kora 12 év.

b) Golyóérettnek minősíthető az a szarvasbika, amely elérte a tizenkét éves életkort, agancsa szabályos főágakkal (szemág,

középg) és a két koronában összesen legalább 5 db 15 cm-nél hosszabb ággal vagy kehelykoronával rendelkezik, IP pontértéke meghaladja a 185,00 pontot, az agancs tömege a 9,5 kg-ot. A gyengébb adottságú területeken a golyóérettségi kort 10 évben, a pontértéket 175,00 IP pontban, a tömeget 7,5 kg-ban lehet meghatározni.

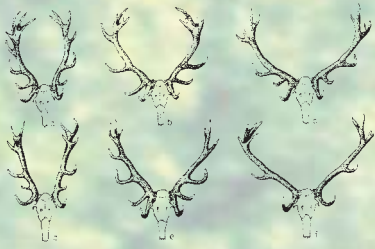
A vadászon legtöbbször másodpercek alatt kell meghozni a döntést, hogy „lőni vagy nem lőni”, és nincs lehetőség a táblázat tanulmányozására. Ehhez kíván segítséget nyújtani az alábbi ismertetés.

A főbb értékmérők szerepe és megítélése az életkor függvényében

Az agancsszár. Valamennyi értékmérő közül a legtöbb pontot adja (az elérhető összpontérték 20-25%-át), egyben meghatározza az agancs jellegét. (1. ábra)

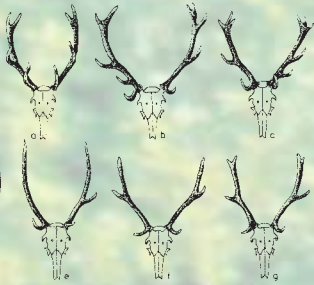
A Kárpát-medence szarvasállományának különös értéke a nyugati típusú szemben, hogy a jó élőhelyeken golyóérett korra az agancshossz meghaladja 105 cm-t. Növekedése 6-7 éves korig a legintenzívebb, a kiváló képességű egyedeknél 12-14 éves korra fejeződik be, csak ezután kezdődik a rövidülés (hanyatlás).

Minősítés	Bika kora (év) (felrakás)	Trófeátömeg (kg)		Szárhossz (cm)		Főág hossza (cm)	Korona jellege
		megfelelő/gyenge élőhelyen	gyenge/gyenge élőhelyen	megfelelő/gyenge élőhelyen	gyenge/gyenge élőhelyen		
	2 (első)	1,3	1,2	30	25	–	szabályos, vastag csap, tompa ágvégek
	3 (második)	2,7	2,5	88	45	15	szabályos, villás, tompa ágvégek
	4 (harmadik)	3,6	3,3	70	60	20	szabályos, felemás villás
	5 (negyedik)	4,6	4	80	70	30	szabályos, 3 koronaág
-1	6 (ötödik)	5,4	4,6	85	75	30	szabályos, 3 koronaág
	7 (hatodik)	6	5,4	90	85	30	szabályos, 3 hosszú koronaág
	8 (hetedik)	6,7	5,9	95	90	30	szabályos, 3 hosszú koronaág
	9 (nyolcadik)	7,4	6,3	100	95	30	szabályos, 3 hosszú koronaág
	10 (kilencedik)	7,8	6,6	100	95	30	szabályos, 3 hosszú koronaág
	11 (tizedik)	8,4	7,2	100	95	30	szabályos, 3 hosszú koronaág
	2 (első)	1,6	1,4	40	30	–	szabályos, villás, tompa ágvégek
	3 (második)	2,9	2,5	65	55	15	szabályos, 3 koronaág
	4 (harmadik)	3,8	3,4	75	65	20	szabályos, 3 koronaág
	5 (negyedik)	4,8	4,3	85	75	30	szabályos, 3 hosszú koronaág
-2	6 (ötödik)	5,7	5,0	90	80	30	szabályos, 3 hosszú koronaág
	7 (hatodik)	6,5	5,7	95	90	30	szabályos, 3 hosszú koronaág
	8 (hetedik)	7,2	6,3	100	90	30	szabályos, 3 hosszú koronaág
	9 (nyolcadik)	8	6,9	100	95	30	szabályos, 3 hosszú koronaág
	10 (kilencedik)	8,5	7,2	105	95	30	szabályos, 3 hosszú koronaág
	11 (tizedik)	9	7,8	105	100	30	szabályos, 3 hosszú koronaág
	2 (első)	1,8	1,5	45	35	15	szabályos, tompa villás vagy 3 koronaág
	3 (második)	3	2,7	75	65	20	szabályos, 3 hosszú koronaág
	4 (harmadik)	4	3,6	80	70	30	szabályos, 3 hosszú koronaág
	5 (negyedik)	5	4,6	90	80	30	szabályos, 3 hosszú koronaág
-3	6 (ötödik)	6	5,4	95	85	30	szabályos, 3 hosszú koronaág
	7 (hatodik)	7	6	100	95	30	szabályos, 3 hosszú koronaág
	8 (hetedik)	7,5	6,7	100	95	30	szabályos, 3 hosszú koronaág
	9 (nyolcadik)	8,6	7,4	105	100	30	szabályos, 3 hosszú koronaág
	10 (kilencedik)	9	7,8	105	100	30	szabályos, 3 hosszú koronaág
	11 (tizedik)	9,5	8,4	110	100	30	szabályos, 3 hosszú koronaág

Agancstípusok:

a) szűk, zárt, b) szív forma,
c) jól terpesztett, d) meredek-
szárú, e) széttartó, f) lombár,
túlterpesztett

A hároméves (harmadfű) bika második agancsalakulása

Jó vérvonal, kémélendő:
a) nyolcas, b) tízes (felemás
villás korona), c) páratlan
tizenkettes

Gyenge agancsalakulás,
elejthető:

d) szemágas villás (dárdás),
e) felemás dárdás, f) dárdás
hatos, g) gyenge nyolcas (rövid
villás korona)

Koronatípusok:

a) egyszerű, b) kehely, c)
lapátos, d) ujjas, e) szabdal,
f) átlagos, g) duplavillás,
h) lépcsős, i) elágazó,
g) farkaságas

megítelni a szár hosszát, mivel a hossz mérés a külső ívén történik a leghosszabb koronaág hegyéig, így lényeges különbség adódik az abroncsos, a görbe, illetve az egyenes szárú vagy kihajló koronaágas agancsok között.

Az egyébként szabályos felépítésű koronás, de láthatóan rövid agancsszárú (70 cm alatti) úgynevezett törpe agancsot viselő bika 7 éves kortól ejthető el. Gyakorlott vadászok a bőgő bika hátrahajtott agancsát a testhosszhoz viszonyítják.

A szárkörméret. A szárvastagság az agancs második legfontosabb értéknövelő tényezője, és a Kárpát-medence szarvasállományának különlegesen értékes jellemző tulajdonsága. Bírálatkor a legvékonyabb helyen mérik, ami sokszor – egy kis területen lévő befűződés miatt – nem az átlagvastagságot tükrözi, ezért élő állapotban történő becslésnél az egész szár vastagságát viszonyítsuk az elülső csánkhoz. A megítélésnél félrevezető lehet az ellaposodó szár. A jó képességű, középkorú bikák felső szárkörmérete érzékelhetően vastagabbnak tűnik, különösen, ha jó korona ül rajta. Minél reményteljesebb az agancs, annál kisebb a különbség a felső és alsó körméret között.

A középkorú bikák agancsán már elbírálnak, hogy érdemes-e megvárni a 12 éves kort. A jó állományok bikáinál, ha a szemág fölötti rész körmérete 12-13 cm-nél nem nagyobb, vagy ha a középpág fölötti szárrész láthatóan elvékonyodik, nincs értelme tovább várni a lelvéssel. A kiváló agancsok szárai csak a 14. éves kor után gyengülnek.

A szemágak és középpágak, mint a szabályos agancs fő alkotóelemei a megítélésben egyenlő értékkel szerepelnek. (Külön-külön az elérhető összpontérték 5-6%-át adják).

Minden olyan 6 évesnél idősebb bika agancsa, amelynek a szem- és középpághossza nem éri el a 30 cm-t hibásnak minősíthető. Ritka esetben, különösen az ártéri populációkban elágazhatnak, ami nem jelent hibát, hanem értéknövelő különlegességnek fogható fel.

A nemzetközi bírálatban kizárnak minden olyan agancsot, amelynek mindkét szemága vagy mindkét középpága, illetve egy szemága és egy középpága hiányzik. (A mechanikai sérül-

Golyóérett bika impozáns
kehelykoronás agancsa
a kulmináció csúcán.
A kehelyben 2 dl pezsgő
is elfér.

A legnagyobb súlyú, szabad
területen zsákmányolt
agancsunk 1985-ből, Hahót
(Zala m.). Nagykoponyás, 24
órás súlya 17,40 kg, 260,07 CIC
pont. Az elágazó farkaság
jellemző erre a vérvonalra.

Az elágazó szemág nem
hiba. Öröklődő tulajdonság,
az ártéri bikák jellemzője.
Érett korú bika hosszú szárú
agancsa, farkaságas
koronával.

A jó vérvonalú bikák
agancsa öreg korban sem
vékonyodik. 14 éves
korban elejtett bika 11,80
kg-os, 236,89 CIC pontos
kapitális agancsa.

Rövid szárú, nyugati típusú,
sokágú agancs, kettős
koronával, ellaposodó
szárral. A súlybecslésnél
a sok ág megtévesztő lehet.
A verekedés miatt letört
ágak nem jelentenek
selejtezési indokot.

Golyóérett,
14 éves korú
bika aranyérmes
agancsa, farkaságas
koronával.

A szárhosszat a testhosszhoz
viszonyítva ítéljük meg.
10-11 éves korú, a marig érő
hosszú szárú agancsral.

Egy adott élőhelyen élő populáció agancshosszátlaga genetikailag meghatározott, és következetes szelekcióval vagy vérfrissítéssel is csak évtizedek múlva érhetünk el értékelhető eredményt.

Távcsővel szemlélve, a terepen nagyon nehéz pontosan

lés vagy verekedés következtében letört ágak esetére ez nem vonatkozik).

A bika egyenes vagy lehajló szemága veszélyes fegyver, amellyel verekedés közben könnyen megölheti vetélytársát. Az ilyen egyedeket kortól vagy trófeanagságtól függetlenül ki kell emelni az állományból.

A jégágak mint minőségnövelő elemek szerepelnek, hiányuk nem jelent hibát. A Kárpát-medence szarvasain már a harmadik agancson megjelennek, és 10-12 éves korig 70%-nál még megtalálhatók.

Az agancs súlya. Bár az összpontértéknek csak 8-12%-át adja, a vendégvadásztatásban az agancs legfőbb értékét jelenti, mivel ez képezi a bérvadásztáskor zsákmányolt trófeák elszámolási értékét, eltérően az összes szomszédos országtól, ahol mindenütt az elért pontszám alapján kell fizetni.

Az agancs tömegének (súlyának) gyarapodása fiatal korban a legerőteljesebb. A 7. életév végére a várható súlyának 75-80%-át éri el, az éves súlygyarapodás mintegy 900 g. A jó élőhelyeken a bikák 12-13 éves korukra érik el a legnagyobb súlyt.

Az élő állaton végzett agancs-súlybecsléshez nagy gyakorlat és a helyi állomány alapos ismerete szükséges. Még a leggyakorlottabb szakember is tévedhet kapitális agancsok megítélésében, mivel az agancsok fajsúlya egyedenként és területenként nagy eltérést mutat, sőt évenként is változhat. A délnyugati tágasság bikáinak agancsára jellemző – összehasonlítva Európa többi tájáról származó (nem vadaskertben, tápon nevelt) azonos pontértéket elérő trófeájával –, hogy a fajsúlyuk kimagaslóan a legjobb.

A tisztánlátás érdekében fontos megjegyezni, hogy a különböző statisztikákban illetve ranglistákban szereplő súlyadatok nem mindig egyértelműek, ugyanis hazánkban többnyire a lefőzés után 24 órával mért nagykoponyás súly szerepel, míg a pontozáshoz a kiskoponyára redukált, beszáradt súlyt kell használni, ami 10% különbséget is jelenthet.

A korona esztétikai értelemben véve a legjelentősebb agancsrész, és az élő bika elbírálásában döntő szerepe van,

mivel alakulása már fiatal korban fontos támpont a selejtezésnél. A nemzetközi szakirodalom csak a legalább három ággal bíró agancsot nevezi koronának, míg a magyar vadásznyelv a kettős elágazás esetén a villás korona elnevezést használja, pedig a villás kifejezés valójában az olyan második vagy harmadik agancsot illeti, amelynek csak szemága és ág nélküli szára (dárdás) van.

Minden 2 cm-nél hosszabb ág számít értékelhető ággnak, 10 cm-ig rövid, 15 cm-ig közepes, 15 cm fölött hosszú ágról beszélünk. Az ágak száma és elhelyezkedése alapján számtalan variáció fordul elő. A korona ágainak száma évenként változó, és akár 12-13 éves életkorig nőhet, de jellege megmarad. A hullott agancsok erről is azonosíthatók.

Az ágaképzési hajlam erősen öröklődő tulajdonság, ezért a derék koronás agancsot viselő egyedeket legalább 12 éves korukig az állományban kell tartani. A kapitális agancsok között fordul elő a többlépcsős korona, sok ággal. Az előre vagy hátra kinövő (a harmonikus felépítést megbontó) ágat vendég-, vagy farkaságnak nevezi a vadásznyelv.

A terpesztés, a száruk távolsága mindössze 1%-ot jelent az összpontértékben, de mivel távcsóval jól látható, a selejtezésben van jelentősége. Az agancsszáruk távolsága 5 éves kortól már nem változik, és ha nem éri el legalább a száruk átlaghosszának felét, akkor selejtezésre.

A szépségpontok – a szín, a gyöngyözöttség, az ágvégék – összességében maximálisan 6 pontot jelentenek, egymagukban ezért nem adnak okot a selejtezésre.

A pudvás, töredezett ágvégű agancsok a legtöbb esetben betegség miatti gyenge táplálkozás vagy öregkori hormonzavar következményeként fordulnak elő. Az ilyen agancsot viselő bikák kiemelhetők az állományból.

Végezetül le kell szögezni, hogy a selejtként elejtett bikák agancsa a bírálatkor elérheti akár az érmes minősítést is. Ritka esetben az öreg bika visszarakott, koronahiányos, vastag, hosszú szárral és erős főágakkal rendelkező agancsa még aranyérmét is kiérdemelhet.

Szidnai László

Kímélendő bikák

1. Harmadfű (2 és fél éves), reményteljes, koronás agancsú

2. Középkorú (7 éves), reményteljes agancsú

3. Középkorú (10 éves), reményteljes agancsú (bógésben megfáradt bika)

4. Fiatal (4 éves), erőteljes, villás koronával, tompa ágvégékkel

5. Fiatal (4-5 éves), felemás agancsú, jó felépítésű

6. Fiatal (5 éves), koronás agancsú

Vegyes csapat

(Hátsó) fiatal (4 éves), hosszú, vastag, villás koronával, jó középággal – kímélendő.
(Első) fiatal (4 éves), gyenge, dárdás agancsú – lőhető

Lőhető bikák

1.
4 éves, felemás, dárdás agancsú
2.
5 éves, villás agancsú, rövid középágakkal
3.
4 éves, villás, jégághiányos, egyenes szemágakkal

4.
Öreg, alul visszarakott agancssal
5.
Kiemelkedően erős agancs, széthajló, farkaságas koronával
6.
Második agancsú (3 éves), gyenge, villás, középághiányos
7.
4 éves, dárdás, abroncsos agancsú
8.
3 éves, felemás, dárdás agancsú
9.
Öreg, erőteljes agancsú, felemás, villás koronával

Fotók: Antli, Blaumann, Kovács, Magyar, Zumrik

(Első) fiatal (5-6 éves), koronás, erőteljes középággal – kímélendő.
(Hátsó) fiatal (4 éves), gyenge, csökött szemággal, középág nélkül – lőhető

